

הדפס כתבה <

סגור חלון <

הקלה על דירקטורים?

ביהמ"ש העליון הקל בחיובו של המנהל-דירקטור, ד"ר דוד פישר, בחובות חברת דנהיל תעשיות בסך 112.5 מיליון דולר, בגין הונאה בתשלובת. "לא כל התנהגות כושלת, בלתי זהירה או בלתי ראויה מצד נושא המשרה, עולה כדי תרמית"
 עו"ד צבי נח
 11/4/2005

פסק דינם החשוב של שופטי בית המשפט העליון מהבוקר מפתח את הכללים המוכרים לעניין אחריותם האישית של דירקטורים ונושאי משרה אחרים של חברה בפירוק, בגין פעולותיהם בניהול החברה. נושאים שהוסדרו בסעיפים 373 ו-374 לפקודת החברות, החלים מקום בו נכנסה חברה להליך של פירוק. הראשון, נושא אופי עונשי השני, עוסק בפיצוי השבה.

וכפי קביעת בית המשפט העליון מהבוקר, "סעיפים 373 ו-374 לפקודה מתווים מסלול מיוחד, המאפשר לבית המשפט להטיל אחריות אישית (פלילית ואזרחית) על דירקטורים ונושאי משרה אחרים של חברה בפירוק, בגין פעולותיהם בניהול החברה. סעיפים אלה באים ליתן הגנה לנושים וליצור דרך מהירה ויעילה, אשר באמצעותה ניתן יהיה לחייב נושאי משרה שחטאו, בחבויות החברה ובהשבת כספים לחברה או בפיצוייה".

בשני סעיפים אלו מוקנים לבית המשפט שיקול דעת רחב וסמכויות מקיפות להטלת מגוון סנקציות - החל מהטלת אחריות אישית על מנהל לחבויותיה של חברה, המשך בהטלת איסור על מעורבות בניהול החברה (למשך 5 שנים), וכלה בהטלת עונשי מאסר (עד שנת מאסר אחת). הסעיפים מכילים סממנים של "הרמת מסך", שכן יש בהם משום פגיעה או התעלמות מעקרון האישיות המשפטית הנפרדת.

שני הסעיפים ניחנים באופי דיוני, תכליתם הינה יעול של הליכי הדיון וההכרעה, כנחוץ להליכים הבאים אגב הליכי פירוקה של חברה. כמו כן, בצידם תכלית הרתעתית, של הטלת אחריות אישית על מנהל שסטה מדרך הניהול ההגונה והישרה. בשל הסנקציות הכל-כך חריפות, נזהרים בתי המשפט שלא לחייב מנהל, אלא אם נתן ידו ביוזעין לניהולה של חברה בדרכי תרמית. יש הסוברים, שלשם חיובו של מנהל דרושה מידה ראייתית גבוהה מכרגיל.

הונה את הנושים

פסק הדין מהבוקר ניתן בערעור שהגיש ד"ר דוד פישר על חיובו לשאת בכל חובותיה של חברת ס. דנהיל תעשיות כלליות בישראל, בסכום האגדי של כ-113 מיליון דולר. את פסק הדין כתב השופט אליעזר ריבלין, בהסכמת עמיתו (ובתוספת הערות משל הנשיא אהרן ברק, שמיקד את הערותיו בהעלאת הסתייגויות ושאלות לעניין תחום ההתפרסות של החיובים מכוח סעיפים 373-374).

שופטת בית המשפט המחוזי בת"א, שרה דברת, קבעה שהמנהל דוד פישר יצר מצגי שווא כוזבים והונה את הנושים של החברה ואת הבנקים (לעיקרי סיפור המעשה, ראו בנפרד). סעיף 373 לפקודה קובע ארבעה תנאים מיקדמיים לתחולתו - הימצאות החברה בהליך פירוק; הגשת בקשה מטעם כונס הנכסים הרשמי, מפרק או נושה; ניהול חברה תוך כוונה לרמות את נושיה או אדם אחר; ומודעות הדירקטור לניהול החברה במירמה.

המחלוקת במקרה הנדון נסבה על תנאים שלוש וארבע, הווה אומר, סביב השאלות - האם העסק נוהל בדרכי מירמה, והאם הוכחה מודעותו של פישר לכך? השופטת המחוזית דברת השיבה בחיוב לשתי השאלות הנ"ל, והטילה, ככתוב למעלה, את מלוא האחריות על כתפיו. פישר טען כי עו"ד כץ היה שותף למעשיו, וכי הוא נבחר לשמש "שעיר לעזאזל" שישלם את מחיר כישלון הפרויקט. לטענה זו של פישר השיבו הבוקר שופטי בית המשפט העליון שתי תשובות: במישור עצם הטלת האחריות - מדחתה הטענה במישור היקף האחריות שהוטלה - נתקבלה הטענה, כפי שיפורט בהמשך.

"אף אם לכך היה תפקיד משמעותי יותר מזה המצטייר בפסק הדין של בית המשפט קמא, אין בכך כדי לפטור את המערער, ובלבד שזה האחרון נטל חלק, ביוזעין, במעשי מרמה. עם זאת, ניתן וראוי להביא עניין זה בחשבון בעת קביעת שיעור חבותו של המערער". במילים פשוטות, לעניין עצם הטלת האחריות, העיקר מצוי באי-היגיון האישני שנמצא במעשיו של המנהל (במקרה הנדון, פישר), באשמתו המוסרית ובחריגתו מקוד ניהול העסקים המקובל וההוגן ולא במעשיהם או במחדליהם של הזולת.

לא כל התנהגות כושלת או בלתי זהירה של דירקטור תעלה כדי תרמית. מוקד בחינת המעשים של הדירקטור איננו תלו-

זמן (משך הזמן שבו פעל הדירקטור בדרכים פסולות), וגם לא תלוי-היקף העיסוקאות שבוצעו על ידו. "המבחן הראוי הוא מבחן מכלול הנסיבות. תרמית בעסקה בודדת, קצרת-מועד, יכול שתעלה עשרות-מונים, מבחינת חומרתה, על שורה של תרמיות 'פעוטות-ערך'; התנהגות לא ראויה במשך זמן ארוך יכול שתיוותר מחוץ לגבולות הסעיף. הבחינה היא מהותית וכוללת, ואין היא מתחמת לקריטריון זה או אחר. יש לבחון את ניהול החברה תוך שקילת כל הנסיבות שלעניין", קבע השופט ריבלין.

במקרה הנדון, אכן טווה פישר עובדות שונות שיצרו מצגי שווא ותרמית כלפי הנושים וכלפי הבנקים. כל זאת לעניין אחריותו. ואולם, לעניין היקף האחריות, סברו שופטי בית המשפט העליון, שייטכן כי היו אחראים נוספים, שאחריותם האפשרית ומידותיה לא נבחנו ע"י השופטת דברת. "הקביעה כי המערער אחראי לפי סעיף 373 לפקודה אינה מחייבת, בהכרח, את חיובו לשאת באופן אישי בכל חובותיה של החברה. אחריות לחוד, ושיעור החבות לחוד".

שופטי בית המשפט העליון הורו להחזיר את הדיון לשופטת דברת, לשתי מטרות עיקריות - הן לשקילת שיקולים היכולים להפחית משיעור אחריותו של פישר, והן לשקילת שיקולים שבכוחם להטיל מקצת משיעור האחריות על כתפיהם של אחרים.

בין היתר, ציינו השופטים את הנושאים הבאים הראויים לשקילה - לא רק פישר היה הגורם למתן ההלוואות לתשלובת, גם לכך היה חלק בנושא, ואולי גם לגורמים נוספים; ספיקות בדבר נכונות ההנחה שהינחתה את השופטת דברת, כאילו ומלכתחילה הפרויקט לא היה אלא קליפה ריקה שנדונה לכישלון; קיומו האפשרי של ביטוח להלוואה, נושא העשוי להשליך על היקף חבותו של פישר; וקיום מיזער מהחובות, שלפישר אין אחריות לגביהם.

(ע"א 7516/02 ד"ר דוד פישר נ. ר"ח צבי יוכמן, פס"ד מיום 11.4.05. השופטים אדמונד לוי, אשר גרוניס ויהונתן עדיאל. בשם המערער עו"ד קלינהנדלר, בשם ר"ח יוכמן עו"ד אלון קלמנסון, בשם כונס הנכסים הרשמי עו"ד שרפסקי).

רקע

חברת דנהיל פרופרטיס נוסדה באי מאן בשנת 90' ע"י עו"ד אלן כץ. חברת ס. דנהיל תעשיות כלליות בישראל הוקמה בשנת 91' במטרה להקים ארבעה מפעלים תעשייתיים בבאר שבע. מירב המניות בה הוחזקו ע"י דנהיל פרופרטיס, ומיעוטן ע"י קומיט (שבבעלותו של פישר). בנוסף לאלו הוקמו חברות נוספות (התשלובת).

לטענת המפרק, פישר פעל במירמה עוד בטרם הקמת התשלובת, ע"י הצגתו של עו"ד אלן כץ כבעלים של התשלובת, כאשר בפועל הבעלים היה פישר. פישר, בכובעו כבעלים של דנהיל פרופרטיס, חתם על הסכם להקמת מיזם ענק עם קומיט שבבעלותו. במילים פשוטות, פישר חתם עם פישר על הסכם. שווי ביצוע הפרוייקט עמד על 112.6 מיליון דולר, שווי מנופח לעומת מחירי השוק המקובלים (שלפיהם נאמד ערך הפרוייקט בלא יותר מ-47-40 מיליון דולר).

המפרק טען, שהשווי המנופח של הפרוייקט והעודף הכספי הועברו בעיסוקאות סיבוביות תוך שימוש בחברות הקשורות לפישר ולמקורביו. שליטתו של פישר בתשלובת הוסתרה במהלך הקמת הפרוייקט, באמצעות חברות ונאמנויות שלא הוצגו לנושים, אשר ידעו כי מדובר בפרוייקט כביכול של עו"ד אלן כץ, משקיע אמיד אמריקאי. כמו כן, בניגוד למצגים, לא הושקע בפרוייקט הון עצמי ממקורותיו של כץ. הכספים התקבלו מהלוואות שניתלו מבנק נפולי דרך הרוחחים של קומיט. לקומיט הועברו סכומי הלוואה בשיעורים שעלו על אלו שהושקעו בפרוייקט. ולבסוף, פישר בנה את הפרוייקט באמצעות חברה ידידותית לו והמציא לתשלובת את החשבונות בהיקף העצום של מאה ושנים עשר מיליון דולרים.

על פי קביעותיה של שופטת בית המשפט המחוזי בבאר שבע, שרה דברת, מעשיו של כץ בעצמו לא היו נקיים מכל רבב. הוא "שיחק את המשחק", בהעמידו עצמו כמי ששותף לפרוייקט, וגם שימש "חותמת גומי" בידי פישר. "נכון, תמוה שעו"ד מכובד ממשפחה אמידה, שלו עסקים כאלה או אחרים באירופה ובארה"ב יורד לכה שפל", כתבה השופטת בעיתו, "אך כץ הסביר, והסברו מקובל עליו, שהוא אמנם היה הבעלים של 5% בלבד אך זה אשר נתן לו המוטיבציה להרגיש מעורב ולרצות בהצלחת הפרוייקט ולכן השתתף בישיבות הן כאיש החזית ומתוך האינטרסים כבעלים של 5%".

אלא שהעיקר נסב כמובן סביב הטענות שהופנו כלפי פישר. השופטת דברת קבעה שהוא אכן יצר מצגי שווא בהתייחס למעורבות כץ בפרוייקט ובדבר התקדמות הפרוייקט, כאשר בהיותו הקבלן בשטח הוא ידע שאין קשר בין המצגים הכוזבים לבין המצב לאשורו. הוא הונה את הבנקים ואת מרכז ההשקעות, במטרה להוציא במירמה כספים. פישר חויב להשיב לקופת הפירוק סכום של 113 מיליון דולר. כאמור ברשימה, חלק מקביעותיה העובדתיות של השופטת דברת לא היו מקובלות על שופטי בית המשפט העליון.